

Τα όρια του κόσμου μου είναι τα όρια της γλώσσας μου είπε ένας διάσημος φιλόσοφος. Ο κόσμος για τον κάθε άνθρωπο είναι ο τόπος που γεννήθηκε και πάνω απ' όλα ο τόπος που μεγάλωσε. Ο κόσμος μου είναι αυτός ο τόπος – η Λευκάδα. Η γλώσσα μας; Η Ελληνική. Γενικώς. Και ειδικώς, το λευκαδίτικο ιδίωμα.

Τι είναι ιδίωμα; Λοιπόν, είναι μια παραλλαγή της κοινής γλώσσας σε επίπεδο φωνολογικό, μορφολογικό ή λεξιλογικό, όχι όμως τόσο μεγάλη ώστε να μη γίνεται κατανοητή από τον ομιλητή της κοινής γλώσσας όπως η διάλεκτος, λέει ο ορισμός.

Και όποιος έχει βρεθεί στη θέση του συνομιλητή με έναν από τους παλιούς Μπρανέλλους ή ακόμα και με κάποιον από τα ορεινά χωριά μπορεί άνετα να γελάσει μ' αυτόν τον ορισμό. Κι ακόμα περισσότερο μπορεί να γελάσει αυτός που δεν έχει αποκτήσει την απαραίτητη, ακουστική τουλάχιστον, εξοικείωση μ' αυτό το ιδίωμα και βρίσκεται αντιμέτωπος με κάτι που ακούγεται σαν «Τι χαλεύς συ ξ' στανέ μ' εδώ και μ' εστραβοκατίνες;»

Όταν ήμουν στο πανεπιστήμιο και ήρθε η ώρα να κάνουμε διαλέκτους και ιδιώματα, όταν ήρθε η ώρα για τα Επτάνησα τεντώθηκα κι εγώ και ετοιμάστηκα ν' ακούσω κάτι που αφορούσε την ιδιαίτερη πατρίδα μου – με μια κρυφή περηφάνεια και προσμονή ν' ακούσω κάτι και εγώ που με αφορούσε προσωπικά. Κι εκεί που ξεκίνησε η ανάλυση του επτανησιακού ιδιώματος με αναφορά σε Κέρκυρα και Ζάκυνθο κυρίως, ακούω μετά απορίας και περισσή απογοήτευσης «Το επτανησιακό ιδίωμα αφορά σε όλα τα νησιά πλην της Λευκάδας, η οποία ανήκει στα ημιβόρεια ιδιώματα...»

Και ναι, πάντα υπάρχει μια λογική εξήγηση. Λόγω των ιδιαιτεροτήτων της γεωγραφικής της θέσης – γειτνίαση με την Ήπειρο και Αιτωλοακαρνανία και τις εκ τούτου πολλές επαφές και μετακινήσεις πληθυσμών σε αντίθεση με τα υπόλοιπα νησιά του Ιονίου εμφανίζει βόρειο φωνηεντισμό. Δηλαδή σημειώνεται αποβολή των άτονων ι και υ. Και επειδή αυτό ακούγεται φοβερά επιστημονικό είναι αυτό που κάνει ένα λευκαδίτικο γουρούνι να ακούγεται γρουν'. Δεν εμφανίζει όμως στένωση των ατόνων ε κ' ο σε ι κ' ου γι' αυτό ο Νίκος δεν θα γίνει πότε ου Νίκους ή ακόμα χειρότερα ι Νίκους- κάτι που κάνουν τα αυστηρά βόρεια ιδιώματα.

Είμαστε λοιπόν κάτι ενδιάμεσο όπως και στη μουσική και στις παραδόσεις. Αυτό το κάνουμε εμείς απ' όλα τα Ιόνια και ξεχωρίζουμε κι ας έχουμε και κάποια κοινά στοιχεία αφού μοιραζόμαστε αρκετή και από την δική τους ιστορία.

Στη φωνητική επίσης τα b, d, g προφέρονται χωρίς ένρινη προφορά. Η μπαφάδα κι η έγκαψη κι ο ντόρκος σκέτα... ενώ σε πολλές περιπτώσεις το -γ- ανάμεσα από δύο φωνήεντα δεν ακούγεται. Κι έτσι έχουμε καλό(γ)ερος ή μα(γ)εριά.

Στη μορφολογία, πάλι, είναι πολύ συνηθισμένη η χρήση ασυναίρετων τύπων στα ρήματα σε -αω κυρίως στο α' πρόσωπο του ενεστώτα. Κι έτσι σαλτάω ή αμποδάω αλλά σε συνδυασμό με τον προηγούμενο κανόνα της σίγησης του -γ- ανάμεσα από δύο φωνήεντα άμα είναι να σαλήσουμε όλοι μαζί στο παρελθόν, το κάνουμε ασυναίρετο σε όλα τα πρόσωπα – κάτι σαν εσάλταα, εσάλταες, εσάλταε, εσαλτάαμε, εσαλτάατε, εσαλτάαν. Κι αν στις άλλες περιοχές της Ελλάδας σαλτάγαμε με γ και χωρίς χρονική αύξηση, εδώ την βάζουμε κι ας μην τονίζεται. Σε όλες τις περιπτώσεις της Κοινής Ελληνικής-αυτό τουλάχιστον διδάσκουμε στο σχολείο- η χρονική αύξηση μπαίνει μόνο όταν τονίζεται : έ-φαγα αλλά φάγαμε. Εδώ όμως έχουμε έκαμα -εκάμαμε ενώ η χρονική αύξηση ανά περίπτωση μπορεί να γίνει με η-, αντί ε- ή βλεπα, ή ήπρεπε.

Πολλές λέξεις παίρνουν στην αρχή ένα ευτελώς αχρείαστο από τεχνικής πλευράς α- και έτσι το βασκαίνω γίνεται αβασκαίνω, αγγλείφω κτλ. πράγμα που δίνει την εντύπωση χασμωδίας.

Υπάρχει η τάση όπως ήδη είπαμε να εξαφανίζεται η κατάληξη του β' και του γ' ενικού ή α' και β' πληθυντικού όταν δεν τονίζεται «Τι καν'ς». Ενώ η τάση υπάρχει για πιο ανοιχτές συλλαβές στο τέλος των λέξεων με την κατάληξη -νε στα ρήματα (που είναι πιο συνηθισμένο) όπως 'κάμουμε' ή και στα ουσιαστικά π.χ 'των νέων' ή 'των γυναικών.'

Χαρακτηριστικό επίσης είναι ότι η γενική ενικού ορισμένων μόνο θηλυκών ουσιαστικών σε -α σχηματίζεται σε -ος. Η κοπέλα γίνεται τση κοπελός και η μέρα τση μερός.

Γίνεται χρήση υποκοριστικών σε -ουλα 'κοπελούλα,' 'ελούλα' κτλ. ενώ χαρακτηριστική είναι η χρήση της αντωνυμίας εκείος κι αυτίνος. Το άρθρο κατά πάσα περίπτωση γίνεται τση ενώ τα παθητικά ρήματα έχουν κατάληξη -ιομαι τραβιόμαι, κρεμιόμαι κτλ.

Κατά τα άλλα μέσα στον ίδιο χώρο του νησιού διαφοροποιείται ο λόγος των χωρικών -η ομιλία είναι πιο στρωτή ενώ η προφορά τους ξεχωρίζει. Το λεξιλόγιο διαφέρει στο κομμάτι του νοικοκυριού και των εργασιών αφού υπάρχει διαφοροποίηση στο αστικό κομμάτι του πληθυσμού (στον τομέα απασχόλησης και υλικού πολιτισμού ανάλογα με την κοινωνική τάξη). Γενικά η προφορά των κατοίκων της πόλης χαρακτηρίζεται από την γενικότερη (αν και λιγότερο έντονη σε σχέση με τα άλλα νησιά) επτανησιακή χροιά (καιρός ήταν!!!). Τα σύμφωνα λ και ν έχουν ιδιόζουσα προφορά παχειά και με διάρκεια είτε το φωνήεν που ακολουθεί αποβάλλεται είτε όχι (το γνωστό τί κανν'ς και πάλι).

Το λεξιλόγιο είναι πλούσιο σε λέξεις με τουρκική καταγωγή – άλλη μια ιδιαιτερότητα σε σχέση με τα λοιπά Επτάνησα αφού γνώρισε για 205 χρόνια την τουρκική κατοχή άρα και γλωσσική επιρροή. Κατά τα άλλα αφθονούν λέξεις από το βενετσιάνικο ιδίωμα, λατινικές και ιταλικές, σλάβικες, αρβανίτικες και λιγότερες γαλλικές ή αγγλικές παρεφθαρμένες ή αλλαγμένες, ενταγμένες πάντως πλήρως στο κλιτικό σύστημα της ελληνικής γιατί είναι πια ένα με τη γλώσσα.

Ένα λεξιλόγιο που περνά σιγά σιγά στην αχρηστία και στη λήθη. Και όχι μόνο ως ενεργητικό λεξιλόγιο, αφού η χρήση αυτού του λεξιλογίου είναι κομμάτι ενός κόσμου που χάθηκε ανεπιστρεπτί. Ποιός ξέρει πια το πριολίθι αφού δεν υπάρχουν πια μύλοι, τι είναι το ποντελάρισμα αφού η τέχνη του χτισίματος των παλιών σπιτιών χάθηκε ή θα μιλήσει για τσιγκριά αφού κανείς δεν γνέθει πια; Οι άνθρωποι δεν χρησιμοποιούν πια αυτές τις λέξεις ως φυσική εξέλιξη της αλλαγής του κόσμου που ζούμε.

Το πιο φοβερό όμως είναι ότι χάνονται σιγά σιγά κι απ'το παθητικό μας λεξιλόγιο. Δεν τις αναγνωρίζουμε, δεν τις καταλαβαίνουμε πια.

Το ιδίωμα δεν είναι απλώς μια ιδιαιτερότητα. Είναι αυτό που μας ενώνει και διατηρεί τους δεσμούς μεταξύ μας και με την ειδική ιστορία του τόπου μας. Είναι και μέσα από τη γλώσσα που φαίνεται ότι από δω πέρασαν οι Τούρκοι με τα κανάλια τους, τα πεκμέζια, τις μπούφλες και τα παταλά τους, οι Αρβανίτες με τους μπούρμπουλες, τα τσότσα και τις τσούπρες, οι Ιταλοί με τις φρεμενέλες, τα παβέντζα και τους μπαφουνάτους...

Κι άλλοι που άφησαν ίχνη στη γλώσσα. Που σιγά σιγά έγιναν δικά μας. Έγιναν εμείς. Εμείς. Η ιστορία μας, τα γιατροσόφια μας, οι ευχές, οι κατάρες μας, το μωρέ ξεπατωμένο, το λάμπασμα, τα λάμπαρδα, τα πολ'κούκια..

Όλα αυτά που χάνονται σιγά σιγά και σώζονται μέσα από τα βιβλία. Και είναι στο χέρι μας να τα ψάξουμε και να τα βρούμε απ'την αρχή. Που τ'ακούμε με υπερηφάνεια κρυφή, κι ένα γελάκι που σηματοδοτεί την ιδιαιτερότητά μας. Και τότες το στραβοκατ'νίζω είναι πια συνθηματικό. Ένα μήνυμα που μας συνδέει με τον τόπο και τους ανθρώπους γιατί η γλώσσα είναι οι άνθρωποι. Η γλώσσα μου που είναι ο κόσμος μου.